
Gids bij de

GELOOFSBELIJDENIS

Deze gids is bedoeld voor:

- catechisten die de geloofsbelijdenis ter sprake willen brengen, bijvoorbeeld in een aantal parochiële verdiepingsbijeenkomsten in het kader van het jaar van het geloof.
- volwassenen die de sacramenten van het Doopsel, de Eucharistie of het Vormsel gaan ontvangen.
- ouders die deelnemen aan bijeenkomsten ter voorbereiding op het doopsel, de eerste heilige Communie en het Vormsel.
- allen die meer willen weten over de inhoud van het Katholieke geloof.

VOORWOORD

Een christen gelooft met zijn hart en belijdt met zijn mond en handen. Hart, mond en handen zijn in een gelovig leven onlosmakelijk met elkaar verbonden: de één kan niet zonder de ander.

Dit boekje richt zich op de belijdenis met de mond. Het gaat over het Credo of de geloofsbelijdenis. Trouwe kerkgangers spreken deze samengebalde formulering met routine uit. Anderen hebben bij het uitspreken van de geloofsbelijdenis de ervaring dat zij op een muur van oude en taaië woorden stuiten.

De vraag die deze gids op bescheiden wijze wil beantwoorden is: Wat wordt er eigenlijk beleden in die eeuwenoude geloofsbelijdenis? Deze gids verschaft toegang tot de inhoud van het geloof van de Kerk, waarin het onze is geworteld. Puntsgewijs wordt getracht om de inhoud van de geloofsbelijdenis op een begrijpelijke wijze te ontsluiten.

Deze uitgave is in het bisdom Roermond tot stand gekomen in het kader van het Jaar van het Geloof. Dit jaar is begonnen op de vijftigste verjaardag van het Tweede Vaticaanse Concilie op 11 oktober 2012, en zal eindigen op het hoogfeest van Christus Koning van het Heelal op 24 november 2013.

Gedurende dit jaar nodigt Paus Benedictus XVII de Kerk wereldwijd uit om zich te bezinnen op het geloof, het te herontdekken en verder te verdiepen.

Reeds eerder werd dit boekje uitgegeven in de Belgische kerkprovincie. Dank komt de Interdiocesane Commissie voor catechese onder leiding van Stijn van de Bossche toe voor de grensoverschrijdende beschikbaarstelling van de tekst. Dank ook aan de uitgever Licap voor de welwillende medewerking.

Het is de wens dat deze publicatie in het kader van het Jaar van het Geloof, bij de lezer mag leiden tot meer begrip van het geloof dat de Rooms-Katholieke Kerk wereldwijd in eenheid belijdt.

Marc Hooijschuur pr.
Afdeling catechese - Bisdom Roermond

Van waar komt de **GELOOFSBELIJDENIS ?**

Waarin geloven christenen precies? Wat is de kern van de zaak, het belangrijkste? Of beter nog: in *Wie* geloven zij? Op deze soort vragen antwoord je met een belijdenis van je geloof.

REEDS VELE BELIJDENISSEN IN DE BIJBEL

Geloofsbelijdenissen tref je reeds aan in de Bijbel. Een belangrijke oudtestamentische belijdenis staat in het bijbelboek Deuteronomium:

*‘Luister Israë! De heer is onze God, de heer is de Enige.
U zult de heer uw God liefhebben met heel uw hart,
met heel uw ziel en met al uw krachten.’*

(Dt 6, 4-5)

Maar vooral in het Nieuwe Testament duiken belijdenissen op die willen uitdrukken wat precies het eigene is van het christen zijn.

- Zo zegt Paulus in de brief die hij schrijft aan de christenen van Rome: “We geloven in Hem die Jezus, onze Heer, uit de dood heeft opgewekt: Hij die werd prijsgegeven om onze zonden en werd opgewekt omwille van onze rechtvaardiging” (Rom 4, 25).
- Van heel kort na de verrijzenis dateert een getuigenis dat Paulus aanhaalt in de eerste brief aan de christenen van Korinte: “Het belangrijkste dat ik u heb doorgegeven, heb ik op mijn beurt ook weer ontvangen: dat Christus voor onze zonden is gestorven, zoals in de Schriften staat, dat hij is begraven en op de derde dag is opgewekt, zoals in de Schriften staat, en dat Hij is verschenen ...” (1 Kor 15, 3v) Kardinaal Danneels noemt dit getuigenis over Christus’ verrijzenis het kostbaarste stuk uit onze geloofstraditie.
- De eerste brief van Johannes zegt: “Als iemand erkent dat Jezus de Zoon van God is, woont God in hem en woont hij in God” (1 Joh 4, 15).
- En een band met het doopsel vinden we reeds in het Matteüsevangelie: “Ga, en maak alle volkeren tot leerling; *doop hen in de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest*, en leer hun alles onderhouden wat Ik jullie geboden heb.” (Mt 28, 19-20)

TEKEN VAN GELOOF EN KERK

Inderdaad, zowat van bij het begin spraken christenen een soort geloofsbelijdenis uit bij hun doopsel (toen meestal op volwassen leeftijd).

De doopkandidaten beleden hun geloof op de dag zelf van hun doopsel.

Deze belijdenis had dan twee dimensies. Door hun instemming uit te spreken met het geloof van de Kerk, beken- den de kandidaten zich tot Christus en de kerkgemeen- schap.

Tegelijk onderschreven zij ook een bepaalde inhoud en een visie op God en mens.

Petrus was nog aan het woord toen de heilige Geest neerdaalde op allen die naar zijn toespraak luisterden.

De besneden gelovigen die met Petrus meegekomen waren, stonden versteld, omdat de gave van de heilige Geest ook over de heidenen was uitgegoten; want zij hoorden hen in talen spreken en God verheerlijken. Daarop zei Petrus:

‘Niemand kan toch het doopwater weig- ren aan deze mensen, die evenals wij de heilige Geest ontvangen hebben?’ Hij gaf opdracht hen te dopen in de naam van Jezus Christus.

(Hnd 10, 44-48)

In heel wat beroemde catecheses van kerkvaders (dit zijn bisschop- pen, monniken en andere grote figuren die het christendom in de eerste eeuwen grondig doordachten) werden deze belijdenissen verrijkt en ver- fijnd.

Twee ervan zijn daarbij geworden tot wat we vandaag verstaan onder een ‘geloofsbelijdenis’.

Geloofsbelijdenis van de apostelen

I.
Ik geloof in God,
de almachtige Vader,
Schepper van hemel en aarde.

II.
En in Jezus Christus, zijn enige Zoon,
onze Heer,

die ontvangen is van de heilige Geest,
en geboren uit de maagd Maria,

die geleden heeft onder Pontius Pilatus,
gekruisigd is, gestorven en begraven;
die nedergedaald is ter helle,
de derde dag verreezen uit de doden;

die opgevaren is ten hemel,
en zit aan de rechterhand van God,
de almachtige Vader;
vandaar zal Hij komen oordelen
de levenden en de doden.

III.
Ik geloof in de heilige Geest;
de heilige katholieke kerk,
de gemeenschap van de heiligen;
de vergiffenis van de zonden;
de verrijzenis van het lichaam;
het eeuwig leven.

Amen.

Geloofsbelijdenis van Nicea - Constantinopel

I.
Ik geloof in één God
de almachtige Vader,
Schepper van hemel en aarde,
van al wat zichtbaar en onzichtbaar is.

II.
En in één Heer, Jezus Christus,
eniggeboren Zoon van God,
vóór alle tijden geboren uit de Vader.
God uit God, licht uit licht,
ware God uit de ware God.
Geboren, niet geschapen,
één in wezen met de Vader,
en dóór Wie alles geschapen is.
Hij is voor ons, mensen, en omwille van ons heil
uit de hemel neergedaald.
Hij heeft het vlees aangenomen
door de heilige Geest uit de Maagd Maria,
en is mens geworden.
Hij werd voor ons gekruisigd,
Hij heeft geleden onder Pontius Pilatus
en is begraven.

Hij is verreezen op de derde dag,
volgens de Schriften.
Hij is opgevaren ten hemel:
zit aan de rechterhand van de Vader.

Hij zal wederkomen in heerlijkheid
om te oordelen levenden en doden.
En aan zijn Rijk komt geen einde.

III.
Ik geloof in de heilige Geest,
die Heer is en het leven geeft;
die voortkomt uit de Vader en de Zoon;
die met de Vader en de Zoon
te zamen wordt aanbeden en verheerlijkt;
die gesproken heeft door de profeten.
Ik geloof
in de éne, heilige, katholieke en apostolische
kerk.
Ik belijd één doopsel tot vergeving van de zon-
den.
Ik verwacht de opstanding van de doden
en het leven van het komend Rijk.
Amen.

Onder alle geloofsbelijdenissen nemen deze twee in het leven van de Kerk een heel bijzondere plaats in.

- De *Geloofsbelijdenis van de apostelen* of de *Twaalf artikelen van het geloof* is de oudste. Zij 'articuleert' in twaalf stappen het christelijk geloof. Volgens een legende zou elk van de twaalf apostelen, alvorens de wereld in te trekken om te gaan evangeliseren, een 'artikel' van dit 'symbool van het geloof' hebben geformuleerd. Dat is natuurlijk historisch niet het geval. Maar deze Romeinse geloofsbelijdenis, die reeds bestond aan het einde van de tweede eeuw, wil wel het echte geloof 'van de apostelen' uitspreken. De twaalf apostelen vormden de eerste gemeenschap rond de verzen Heer, en ontvingen op Pinksteren de heilige Geest. Hun geloof is daarom grond en maatstaf voor ons geloof. De twaalf artikelen, even veel als het aantal apostelen, kunnen dus wel symbool staan voor het geheel van het apostolisch geloof. Die apostelen gaven ook als eersten het geloof door aan mensen die Jezus niet hadden ontmoet - daarover spreekt vooral het bijbelboek 'Handelingen van de apostelen'. En de opvolgers van de apostelen zijn de bisschoppen, wiens taak er tot vandaag in bestaat de geloofsschat trouw te bewaren en door te geven aan volgende generaties.
- Het *Credo van Nicea-Constantinopel* is de vrucht van de heel belangrijke concilies van Nicea (325) en Constantinopel (381). In een concilie komt de universele Kerkgemeenschap samen om zich te beraden. In Nicea ging het ondermeer over Jezus die tegelijk God en mens is, in Constantinopel over de heilige Geest. De geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel werkt verschillende artikelen uit het credo van de apostelen verder uit op basis van uitspraken van deze beide concilies. Zij geeft meer leerstellige toelichting en preciseert. Ze grijpt daarbij ook terug naar een oudere geloofsbelijdenis uit Jeruzalem.

De twee belijdenissen vergelijkend kunnen we zeggen: de oudste, Romeinse geloofsbelijdenis ontvouwt het geloof in twaalf stappen. Zij spreekt uit wat christelijk geloven is. Door ze te onderschrijven word je christen. Haar ontstaan is verbonden met de viering van het christen worden: het doopsel. In de derde eeuw werd de doopkandidaat in drie stappen

ondervraagd over zijn geloof in de Vader, de Zoon en de Geest. Telkens moest hij antwoorden 'Ik geloof', en werd dan ondergedompeld in het doopwater. De drievoudige belijdenis van het geloof en de drievoudige sacramentele onderdompeling (= doop) waren dus helemaal in elkaar verweven.

De geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel heeft daartegenover een meer inhoudelijk uiteenzettend, nadenkend karakter. Zij bepaalde verder wat christelijk geloven is, en ook wat het niet is: ze reageert tegen verkeerde voorstellingen van het geloof ('ketterijen'). Zij geeft bij de stappen van het christelijk geloof meer duiding, is georiënteerd op de ontvouwing van de christelijke waarheid.

Wat zeggen de **GELOOFSBELIJDENISSEN?**

Voor we kort door de
verschillende opgenoemde
geloofspunten gaan, kunnen
we enkele zaken opmerken
over de beide versies als
geheel.

‘Ik geloof’ - zeggen we samen

De geloofsbelijdenis is één van de weinige teksten die we in de liturgie samen uitspreken maar die toch in de ik-vorm is gesteld: ‘ik geloof’. De Catechismus van de Katholieke Kerk zegt daarover: “Wie zegt ‘Ik geloof’, zegt ‘Ik beken me tot wat *wij* geloven’.” In de geloofsbelijdenis stemmen wij elk persoonlijk in met het geloof dat we ontvangen van de Kerkgemeenschap. Of nog: ik beslis persoonlijk *dat* ik geloof. Het geloof is een persoonlijke stap, die niemand voor jou kan zetten. Geloven moet je zelf doen, in vrijheid. Daarom: ‘ik geloof’. Maar *wat* ik vervolgens geloof, is niet mijn hoogst persoonlijke conclusie nadat ik alle levensvragen op een rijtje heb gezet en een afweging heb gemaakt. Ik sluit me wel aan bij wat anderen geloven: bij het geloof van de apostelen, in de Kerkgemeenschap. En ik word in mijn tastend geloven ook gedragen door die gemeenschap.

Gods drie-eenheid

Het christendom belijdt God als één, in drie personen. God is geen vage Kracht: Hij heeft zich laten kennen als een *Vader*. In Jezus heeft Hij zijn eigen *Zoon* gezonden om het leven met ons te delen. Dat wordt nu reëel als we leven in zijn *Geest*.

En daarom is dat ook de driedelige opbouw van de geloofsbelijdenis:

*“Ik geloof in God, de almachtige Vader (...)
en in Jezus Christus, zijn enige Zoon, onze Heer (...)
Ik geloof in de heilige Geest (...).”*

Dat zijn de drie dragende pijlers van ons geloof. Het is heel belangrijk dit goed voor ogen te houden: wij geloven wezenlijk in God die Vader is, Zoon, en heilige Geest. Wat er drie keer nog verder wordt toegevoegd, sluit altijd aan bij een van deze drie, is verduidelijking van ons geloof in Vader, Zoon en Geest.

Het specifiek christelijke

Voorals wordt er nog veel toegevoegd bij het geloof in de Zoon, Jezus Christus. Niet toevallig: wij zijn ook ‘christenen’. En de eigenheid

van het *christendom* heeft toch vooral te maken met de menswording van God in Jezus Christus. Het is dus niet toevallig dat in beide versies van de geloofsbelijdenis het tweede deel, over het geloof in de Zoon, bijna drie kwart van het geheel bestrijkt. Met God als Vader en met de Geest van God was de joods-bijbelse traditie vertrouwd. Het ongehoord nieuwe van het christendom ligt echter in de belijdenis dat God mens is geworden, dat in een mens God zelf onder ons aanwezig bleek. Tot vandaag blijft dit voor buitenstaanders het meest aanstootgevende in het christendom, én het meest aantrekkelijke. Het kan dan niet verwonderen dat de christelijke geloofsbelijdenis hier meer in detail gaat: niet zo zeer over Jezus' leven, maar wel over de manier waarop Hij tegelijk God en mens is. Over de persoon van Jezus Christus – en in het verlengde daarvan over de drie personen in de ene God – werd ook het meest gewikt en gewogen in die eerste eeuwen waarin de geloofsbelijdenissen tot stand kwamen.

De Kerk

Voor de geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel lijkt echter nog een vierde pijler toe te voegen. En wat voor één: “Ik geloof in de Kerk”!? Maar schijn bedriegt. De Kerk is de ruimte waarin de Geest ervaren wordt en mag nooit van de Geest worden gescheiden; wat over de Kerk wordt gezegd, hoort dus bij het derde deel. We zullen daar verder nog op terug komen. Hier merken we enkel op dat de oorspronkelijke, Latijnse tekst niet die verkeerde indruk van een vierde pijler wekt. Want daar staat drie keer ‘ik geloof *in*’ Vader, Zoon en Geest, maar dan: ‘ik geloof de Kerk’, zonder *in* (wat in het Nederlands niet goed klinkt). De Kerk komt zo niet naast de Vader, de Zoon en de Geest te staan. Wel geloven wij dat wij Vader, Zoon en Geest ontmoeten in de Kerk die het volk van God wordt genoemd, het lichaam van Christus, de tempel van de Geest.

Twaalf stapstenen

Ten slotte. De heilige Cyrillus van Jeruzalem is een van die illustere kerkvaders die het in zijn catecheses voor de doopkandidaten over de geloofsbelijdenis heeft. Hij schrijft: “Want deze geloofsbelijdenis is niet opgesteld volgens een idee van mensen. Uit de hele Schrift is het belang-

rijkste bijeengebracht als een samenvatting van de geloofsleer. Een mosterdaadje bevat veel takken in een kleine kiem en zo balt de geloofsbelijdenis in weinig woorden het hele geloofsgoed van het Oude en Nieuwe Testament samen.”

Hier worden enkele belangrijke dingen gezegd. Vooreerst: de geloofsbelijdenis is geen idee van mensen. In de geloofsbelijdenis weerklinkt de bijbel, Gods Woord voor ons.

En ten tweede is de geloofsbelijdenis een samenvatting van heel veel. Er zijn echter twee soorten samenvattingen. Sommige vervangen het geheel van een boek, een cursus, enzovoort. Zij moeten zo duidelijk mogelijk zijn, opdat wie het boek niet heeft gelezen, toch zou weten waarover het gaat. Maar deze samenvattingen vertonen helaas weinig diepgang. Immers, een grote rijkdom kan je niet zo kort gezegd krijgen. Ze zijn een verdunde, *light* versie van het origineel.

Andere samenvattingen zijn bedoeld om het belangrijkste uit het boek aan te duiden. Je leest ze na de lectuur van het boek. Ze zijn niet verdund, maar ook niet te begrijpen en niet bestemd voor wie het boek nog niet heeft gelezen. Maar ze geven wel de stapstenen waarop je opnieuw door het verhaal kan wandelen. Zo een samenvatting is de geloofsbelijdenis. Twaalf stapstenen doorheen het verhaal van God en mens. Laten we ze verder bekijken. We volgen de ‘twaalf artikelen’ van de geloofsbelijdenis van de apostelen, en vullen soms aan met het credo van Nicea-Constantinopel. We beogen bij de uitleg geen volledigheid.

1. *Ik geloof in God, de almachtige Vader, Schepper van hemel en aarde*

Onze geloofsbelijdenis begint bij het begin. En aan het begin van alles staat God. “*Ik geloof in God*” is de meest fundamentele bevestiging van de geloofsbelijdenis, waaruit alle andere volgen. Je kan geen christen zijn als je niet in God gelooft. De openingszin van de Catechismus van de Katholieke Kerk luidt:

“God die oneindig volmaakt en gelukkig in zichzelf is, heeft, uit zuivere goedheid, in vrijheid de mens geschapen, om hem te laten delen in zijn eigen gelukkig leven.”

Ons geloof zegt ons: de zin en bedoeling van een mensenleven is om te delen in het leven en de goedheid van God zelf, om Hem te leren kennen en lief te hebben. Dit zijn natuurlijk woorden die vandaag niet vanzelfsprekend zijn.

We leven immers in een cultuur waarin vele van onze tijdsgenoten vrijheid en geluk zoeken los van God, vanuit de overtuiging dat de mens uit eigen kracht vrijheid en geluk kan en moet realiseren. Maar we zien ook hoe velen inderdaad rusteloos zoeken naar zin en geluk, zonder het te vinden; of hoe de ervaring van lijden en dood scherpe vragen blijft stellen bij de maakbaarheid van het geluk. De christen stelt doorheen dit alles zijn vertrouwen op God: “Ik geloof in God.”

De geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel preciseert nog: ‘ik geloof in één God’, omdat zoveel valse goden in omloop bleken. De betekenis is niet dat God één van de goden is, voor wie wij kiezen. De waarheid

*In vrede ga ik liggen en slaap terstond,
U alleen, heer, laat mij leven,
ongestoord, vol vertrouwen.*

(Ps 4, 9)

is dat de andere zaken die ons terecht of ten onrechte aantrekken, nooit vergoddelijkt mogen worden. Want zij zijn niet God. Alleen God is God: dat is de betekenis van 'Ik geloof in één God'. En alleen de enige ware God kan ons diepste verlangen vervullen.

God is *Vader*, waardoor wij meteen zijn kinderen zijn. God is niet gewoon Iets, een hogere macht, maar Iemand, in wie je gelooft. En je gelooft in Iemand omdat Iemand zich jou aantrekt. Zoals een Vader naar zijn kinderen omkijkt...

*Alleen bij God is mijn ziel gerust,
alleen van Hem komt mijn redding;
Hij alleen is mijn rots en redder,
mijn hoge vesting – ik zal nooit vallen.*

(Ps 62, 2-3)

Een waarachtige vader staat daarbij voor twee dingen tegelijk. Hij overstijgt ons enerzijds. Een kind kijkt naar zijn vader op. Anderzijds is hij ook oneindig diep met ons verbonden, één met ons. Hij is ver en groter, maar ook dichtbij en toeverlaat. Over die goedheid en liefdevolle nabijheid van de Vader voegt de Catechismus toe: “Deze ouderlijke genegenheid van God kan ook met het beeld van het moederschap tot uitdrukking gebracht worden (...). De taal van het geloof put zo uit de ervaring die een mens van zijn ouders heeft, die in zekere zin voor hem de eerste vertegenwoordigers van God zijn.” (nr. 239). Maar uiteindelijk is God groter dan elke menselijke vader en moeder: “Als vader en moeder mij verlaten, haalt de Heer mij in huis.” (Ps 27, 10)

Het woord *almachtig* mag je vooral niet loskoppelen van de liefde van de ‘Vader’. Aan God *willekeurige* almacht toeschrijven, leidt tot een interne tegenspraak: kan God dan een steen maken die zo zwaar is dat God de steen niet kan opheffen? Ofwel kan God die steen niet maken, ofwel kan Hij hem niet opheffen: in beide gevallen is God niet almachtig...

Wij geloven niet in de willekeur van een almachtige, en zeker niet in een tiran. Wij geloven wel in een Vader aan wie niets of niemand ooit kan beletten Vader te zijn voor zijn kinderen. Zijn liefde wint het pleit. Zijn liefde is zelfs sterker dan de dood. Zo worden kruis en verrijzenis van Jezus de sterkste openbaring van Gods almacht.

De Vader is de *Schepper van hemel en aarde* (en van al wat zichtbaar en onzichtbaar is, voegt Nicea-Constantinopel toe). Op de vraag naar de oorsprong, het doel en de betekenis van alles antwoordt de geloofsbelijdenis met de openingszin van de Schrift: “In het begin schiep God de hemel en de aarde.” (Gen 1, 1) Scheppen is een werkwoord waarvan alleen God het onderwerp is in de bijbel: enkel God scheidt. De schepping is een mysterie, een geheim van God. ‘Scheppen’ drukt dan uit dat alles gave van God is, en dat alles dus ook met Hem verbonden is, ja van Hem afhankelijk. Alles en allen staan in relatie tot God. Ons *er zijn* is een geschenk van God, en wordt door Hem gedragen. En God heeft echt alles geschapen: de aarde maar ook de hemel, de zichtbare wereld maar ook ‘al wat onzichtbaar is’.

DE ZOON

2. *en in Jezus Christus, zijn enige Zoon, onze Heer*

Vanaf het tweede tot en met het zevende artikel gaat het over de Zoon.

Wij geloven in *Jezus*: die man uit Nazareth. Wij kennen hem uit wat de Bijbel over hem vertelt, maar ook uit andere historische bronnen. In zijn naam ‘Jezus’ klinkt zijn hele aardse leven door, zoals ook onze eigen naam voor wie ons kent ons hele leven oproept.

Die naam krijgt Jezus in de Bijbel van de engel, bij de boodschap aan Maria (Lc 1, 26-38). De naam Jezus betekent in het Hebreeuws: ‘DE HEER is redding’. In Jezus wordt God mens tot onze redding uit de verlorenheid. Want zonder God waren wij verloren, maar in deze mens die ons God nabij bracht, vonden wij redding. Talrijke christenen, te beginnen met de martelaar Stefanus, de heilige Jeanne d’Arc, Thérèse van Lisieux, sterven met slechts het woord ‘Jezus’ op de lippen.

Wij geloven dat Jezus de *Christus* is, het Grieks voor ‘Gezalfde’. In het Hebreeuws is dat de Messias. Zalving met olie was een heel belang-

rijk geneesmiddel in de oudheid. Masserende en geurige oliën werden ook gebruikt bij de esthetische opsmuk. Zalving betekende als religieus symbool ook het doordringen worden van Gods Geest. In Israël werd je gezalfd wanneer je aan God werd toegewijd voor een bijzondere opdracht of zending. Vooral koningen en priesters werden gezalfd, soms ook profeten. In Jezus wordt de hoop vervuld die alle koningen, priesters en profeten moesten belichamen: dat God zelf ons komt redden en zijn rijk doet aanvangen.

Jezus is *Gods enige Zoon*. Bij de Vader is de Zoon. Reeds voor de menswording heeft de Vader een Zoon, die hij liefheeft. In de Romeinenbrief verduidelijkt Paulus dat wij tot Gods kinderen worden aangenomen, geadopteerd, met en in de ene, ware Zoon (Rom 8). God als Vader hoefde niet op ons te wachten om een Vader te zijn. God is in zichzelf relatie, in God is er reeds de liefde van de Vader tot de Zoon. Jezus is van alle eeuwigheid wat wij worden als God ons ‘adopteert’: kind van God, Gods dochter of zoon. Wij worden met Jezus Gods kinderen. Zo kan Jezus na zijn verrijzenis zeggen:

*“Ik stijg op naar mijn Vader die ook jullie Vader is,
naar mijn God die ook jullie God is.”*

(Joh 20, 17b)

En omdat Jezus Gods eigen Zoon is, omdat hij zelf niet enkel mens maar ook God is, krijgt Hij in de geloofsbelijdenis ook de naam van God zelf: Hij is *onze Heer*. Er zijn allerlei aardse heren, de een al beter dan de ander, en er is God die alleen de ware Heer is van de werkelijkheid. De onuitsprekelijke vreugde van de christen is dat hij in Jezus Christus op aarde de ware Heer vindt. Jezus toont de heer-lijkheid Gods en luidt Gods heer-schappij in. In Hem wordt het leven heer-lijk!

Als je nu de geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel even herleest, zal je merken dat ze in de langere uitweiding slechts verdere verduidelijkingen aanbrengt. Aan ‘één God’ beantwoordt ‘één Heer’, wiens god-

delijkheid en unieke relatie tot de Vader dan verder worden toegelicht:

*vóór alle tijden geboren uit de Vader.
God uit God, licht uit licht,
ware God uit de ware God.
Geboren, niet geschapen,
één in wezen met de Vader,
en door wie alles geschapen is.
Hij is voor ons, mensen, en omwille van ons heil
uit de hemel neergedaald.*

3. *die ontvangen is van de heilige Geest, en geboren uit de maagd Maria*

Verwonderen wij ons nog wel over de menswording van God in Jezus, en zo de menselijkheid van God? We realiseren ons wellicht te weinig dat hét onbegrijpelijke punt van ons geloof, ook voor joden en moslims, zich situeert in deze derde stapsteen.

Joden, christenen en moslims verdedden alles op ‘alleen God is God’. En dus mag geen mens zich op Gods plaats stellen. Hoe kunnen de christenen Jezus dan toch Gods Zoon noemen?

De Schrift wil het ook niet uitleggen. Het bezoek van de engel aan Maria (Lc 1,26-38) maakt wel duidelijk dat het aangekondigde kind Jezus geen gewoon mensenkind is, maar Gods kind. Maria vraagt: “Hoe zal dit geschieden, daar ik geen gemeenschap heb met een man?” Daarop antwoordt de engel: “Heilige Geest zal over u komen.” Dit kind is een gave van God zelf: “Daarom ook zal wat ter wereld wordt gebracht heilig genoemd worden, Zoon van God.”

De geloofsbelijdenis herneemt hier wat de Bijbel zegt over het mysterie van Gods menswording: ‘die ontvangen is van de Heilige Geest en geboren

uit de maagd Maria.’ Het blijft menselijk ondenkbaar, maar in dit mysterie komt God zelf binnen in de mensenwereld, en komt God tot ieder van ons. Dit geheim zegt ook iets over ons allen. In vlees en bloed zijn wij kinderen van onze ouders. Maar het geloof doet ons bovenal op God vertrouwen als onze ware Vader. Dan beleven wij onze ‘maagdelijke geboorte’. De Bijbel spreekt over de mens als geboren uit zijn ouders, en tegelijk als kind van God (Joh 1, 12-13), door Hem verlangd en tot leven geroepen. En ook dit is een mysterie.

4. *die geleden heeft onder Pontius Pilatus, gekruisigd is, gestorven en begraven*

Eigenlijk zouden we nu het hele leven van Jezus in de Schriften moeten bekijken. Jezus’ leven was van begin tot einde een zichzelf weg-schenken aan de ander, waarin Gods liefde voor de mens oplicht. Hier echter volgen we de geloofsbelijdenis, die in haar vierde stapsteen (in beide versies) onmiddellijk overstapt naar de voltooiing van Jezus’ leven: zijn totale zelfgave in lijden, dood en verrijzenis.

Het gebeurde *onder Pontius Pilatus*. Daarmee is het gebeuren gesitueerd in de tijd en als een historisch feit aangeduid. Het gaat hier niet over een mythisch verhaal of legende: wat Jezus overkwam, is echt gebeurd. Het gebeurde toen Pontius Pilatus prefect was van Judea. Judea maakte deel uit van Palestina, dat toen behoorde tot het Romeinse rijk. Pilatus was prefect in Judea in de jaren 26-36 van onze tijdrekening.

Wat toen gebeurd is, wordt gebald verwoord in vier werkwoorden.

- Jezus heeft *geleden*. God heeft zijn Zoon, en dus zichzelf, niet vrijgesteld van het moeilijkste voor ons allemaal: het lijden.
- We weten bovendien als gelovigen dat hij voor elk van ons zo heeft geleden, omdat wij Gods liefde bleven afwijzen. Wij wezen Jezus af, we hebben Hem *gekruisigd* als de ergste misdadiger.

- Jezus is op die vreselijke wijze de weg van elke mens ten einde toe gegaan: hij is *gestorven*. Het liep voor Hem af zoals voor elke mens. Merk op dat de geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel zelfs het woord ‘gestorven’ niet meer vermeldt: zo evident is het dat elke mens sterft.
- *Begraven* staat er wel in beide belijdenissen. Hier zou het verhaal normalerwijze eindigen. Maar op de derde dag bleek dat niet het geval...

5. *die nedergedaald is ter helle, de derde dag verrezen uit de doden*

De combinatie in dit vijfde artikel kan verrassen. In het credo van Nicea-Constantinopel is van de nederdaling ter helle geen sprake meer. Maar de geloofsbelijdenis van de apostelen belijdt in hetzelfde geloofsartikel de nederdaling ter helle van Christus én zijn verrijzenis uit de doden op de derde dag.

Jezus is de verlosser van alle mensen, ook van deze die vóór Hem hebben geleefd. Het Oude Testament spreekt in dit verband over het ‘dodenrijk’, waar alle gestorvenen (die dus voor Jezus’ tijd leefden), goede én slechte mensen, wachten op hun verlossing. Dit dodenrijk wordt hier aangeduid met de ‘hel’.

Als je het zo bekijkt, betekent *die nedergedaald is ter helle* dat Jezus echt is gestorven, dat hij het lot van de mens ook na zijn aardse leven heeft gedeeld. Jezus is in het dodenrijk geweest. En tegelijk betekent de nederdaling in het dodenrijk dat Jezus niet alleen de levenden verlost, maar ook de reeds gestorvenen: “Daarom is ook aan gestorvenen het evangelie verkondigd...”, zegt de Petrusbrief (1 Pe 4, 6). Jezus’ zending om de liefde van de Vader aan te bieden strekt zich dus uit over levenden en doden. Hij deelde ons lot en bevrijdde ons, in het leven en in de dood. In ‘de hel’ in striktere betekenis, zoals wij dit woord vandaag verstaan, blijven dan na Jezus’ doortocht enkel nog diegenen achter die Gods liefde blijvend afwijzen.

Des te krachtiger klinkt nu *de derde dag verrezen uit de doden* ! Op die bijbelse ‘derde dag’ heeft de Vader Jezus opgewekt ‘uit de doden’, uit dat dodenrijk.

Vandaag leeft soms het misverstand dat je in Jezus kan geloven zonder helemaal mee te gaan tot dit 'laatste' geloofspunt van zijn verrijzenis. Naar bijbels en christelijk verstaan is dat echt niet zo. De verrijzenis is niet de laatste trap van het christelijk geloof, maar de hoeksteen ervan. Alles wat over Jezus kan worden gezegd, is toelichting van dit centrale gegeven: dat Gods liefde sterker is gebleken dan de dood zelf. Dat kan ons verbijsteren, maar dat deed het toen ook al.

Als Christus niet is opgestaan, dan is onze prediking zonder inhoud en uw geloof leeg.

(1 Kor 15, 14)

De verrijzenis is een gebeuren met twee zijden. Er is vooreerst wat zich heeft getoond in de aardse geschiedenis. Dat zijn het lege graf, en de verschijningen van Jezus als Verrezene aan zijn leerlingen. De verrijzenis staat ook centraal in de oudste bijbelse geloofsbelijdenissen: daarvan vooral willen de leerlingen getuigen.

De verschijningsverhalen zeggen alle hetzelfde: Jezus vraagt Hem niet langer te zoeken bij de doden, als gestorven aardse mens, maar om Hem nu te (h)erkennen in zijn aanwezigheid als Verrezene, levend bij God en Heer van de geschiedenis. En dat is meteen de andere zijde van het verrijzenisgebeuren, die de aardse geschiedenis overstijgt. De verrijzenis betekent het opnieuw opgenomen worden van Jezus in het leven bij God, met God verenigd.

En ook voor ons verandert de verrijzenis alles. Omdat Jezus ons niet enkel verlost van de zonde, maar ook het leven met God aan ons schenkt, is zijn verrijzenis oorsprong en bron van onze verrijzenis. In Hem ontvangen ook wij het eeuwig leven. Hier blijkt hoe de geloofsbelijdenis vooral bij ons doopsel aansluit. Het doopsel laat ons op geheimvolle wijze met Jezus sterven (ondergedompeld worden in het water van de dood) en met Hem verrijzen tot eeuwig leven (oprijzen uit het water). Het doopsel is onze eerste verrijzenis (vgl. Rom 6).

6. *Die opgevaren is ten hemel, en zit aan de rechterhand van God, zijn almachtige Vader*

Hier hebben we natuurlijk opnieuw met beeldtaal te maken. We moeten de beelden niet letterlijk nemen, maar ons de vraag stellen wat zij uitdrukken. Welnu, de hemelvaart van deze Mens vormt het spiegelbeeld van de menswording op aarde van God: even mysterieus, en even groots. De eerste vraag aan Jezus van de leerlingen in het Johannesevangelie luidde: “Rabbi, waar houdt U uw verblijf?” (Joh 1, 38) In dit artikel volgt het uiteindelijke antwoord op die vraag: Jezus’ thuis is bij God.

De lichamelijke verschijningen van de Verrezene aan de leerlingen blijken bedoeld om ons te leren Hem als Verrezene ‘te zien’ - dus niet langer als een dode. Maar de voltooiing van Jezus’ verrijzenis bestaat in zijn leven bij God, ook met zijn verrezen lichamelijkeheid. Zonder lichamelijkeheid kan van een mens geen sprake zijn: een mens bestaat altijd uit lichaam en geest. Als dus de mens Jezus verrezen is, dan hoort ook zijn lichamelijkeheid daarbij (zie ook verder bij het elfde artikel). Jezus’ opvaren ten hemel hoort dus bij de verrijzenis, en sluit er onmiddellijk bij aan.

De Heer van onze werkelijkheid zit *aan de rechterhand van God, de almachtige Vader* over wie het aan het begin van de geloofsbelijdenis ging. Dat is Jezus’ bestemming. Jezus deelt ten volle in Gods leven.

7. *Vandaar zal Hij komen oordelen, de levenden en de doden*

Jezus blijkt hier aangesteld als Heer over levenden en doden: “Daarvoor is Christus gestorven en weer levend geworden: om Heer te zijn over doden en levenden.” (Rom 14, 9) Het eindoordeel wordt gesitueerd op de laatste dag, waarover de Bijbel herhaaldelijk spreekt. Hoewel Jezus’ rijk al een aanvang heeft genomen in de Kerkgemeenschap, is het nog niet voltooid. Dat zal gebeuren bij zijn ‘wederkomst in heerlijkheid’, zoals de geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel toelicht.

Dit oordeel hoeft ons niet af te schrikken: even goed blijft waar dat de Zoon niet is gekomen om te oordelen, maar om te redden (cf. Joh 3, 17), en om het leven te geven dat in Hem is (cf. Joh 5, 26). Maar de eindeloze barmhartigheid van God betekent niet dat onze houding er helemaal niet toe doet en dat onze vrijheid wordt miskend. Wij kunnen de genade afwijzen, in onze daden. We lezen bij Matteüs ook dat Jezus op die laatste dag zal zeggen: “Al wat gij gedaan hebt voor een dezer geringsten van mijn broeders, hebt gij voor Mij gedaan.” (Mt 25, 40) Wanneer die laatste dag komt, kan weliswaar niemand voorspellen...

DE GEEST

8. *Ik geloof in de heilige Geest*

Wie zich aan dit wonderlijk geloof toevertrouwt, zal God binnenlaten in zijn eigen leven. Dat zegt het derde en laatste deel van het credo: ik vertrouw me toe aan de heilige Geest.

De geloofsbelijdenis van de apostelen is heel sober over de Geest: er wordt niets aanvullend over Hem gezegd. Nicea-Constantinopel vult wel aan: ‘die Heer is en het leven geeft’. Ook de Geest is de scheppende God zelf. Maar ook Nicea situeert de Geest enkel in Gods drie-eenheid, en zegt daarnaast niets over een menselijke ervaring van de Geest zelf. De Geest heeft wel gesproken ‘door de profeten’.

Een bekoring is het inderdaad, naar de Geest zélf op zoek te gaan, alsof die zich tot ons zou richten ‘naast’ alle andere wegen van God naar ons toe. Maar de Geest zelf horen of zien wij niet. We moeten de Geest altijd zoeken doorheen wat Hij ons ingeeft. Hij spreekt doorheen alles wat ons van God spreekt: doorheen de Schriften, de overlevering, het spreken van de Kerk in haar leergezag en bedieningen, doorheen de liturgie, het gebed, het christelijk leven, het getuigenis van de heiligen. En bovenal

spreekt de Geest door Christus: Jezus is Christus, ‘de gezalfde’, omdat Hij met de heilige Geest is gezalfd.

Luisterend naar de Geest zullen wij Hem dan ook in ons eigen hart ervaren: in de Geest is God ‘dieper in ons aanwezig dan ons diepste binnenste’, zei de heilige Augustinus. En de vrucht van de Geest noemt Paulus “liefde, vreugde, vrede, geduld, vriendelijkheid, goedheid, vertrouwen, zachtmoedigheid, zelfbeheersing” (Gal 5, 22-23).

9. *de heilige katholieke kerk, de gemeenschap van de heiligen*

De Geest is overal. De Kerk is de ruimte waarin de Geest op een bijzondere wijze zichzelf toont. De kerkvaders noemen haar de plaats ‘waar de Geest bloeit’.

Zoals we al eerder zegden, is de Kerk geen vierde pijler van ons geloof naast Vader, Zoon en Geest. De kerkvaders hebben een prachtig beeld voor de Kerk. Het licht waarin wij baden komt van de zon. En de zon is de Zoon: Christus, die het licht van de wereld is. De Kerk is de maan waarop het licht van Christus wordt weerspiegeld. De Kerk ontvangt dus alle licht van Christus zelf. Enkel door Hem te weerspiegelen kan ze de wereld verlichten.

De geloofsbelijdenis van de apostelen noemt de Kerk *heilig*. De Kerk kan heilig worden genoemd omdat zij zich als bruid verenigt met haar Bruidegom, die ‘alleen de Heilige’ is. Die Bruidegom schenkt aan zijn bruid de heilige Geest. Daarom geloven de christenen vanaf de oudste traditie dat de Kerk een onvergankelijke heiligheid bezit die haar geschonken is. Haar gelovigen worden ook ‘heiligen’ genoemd, reeds in het bijbelboek van de Handelingen van de apostelen. Dat neemt niet weg dat alle leden van de Kerk, van paus tot gewone gelovige, en ook de grootste ‘heilig verklaarden’, zondaars blijven die leven van Gods vergeving, telkens opnieuw!

De Kerk is ook *katholiek*. Sinds de jammerlijke verscheurdheid die ontstond onder christenen, kreeg dit woord helaas een te enge bijklank: onder christenen heb je de katholieken. Dat is niet de juiste betekenis van het woord katholiek. Alle christenen dienen katholiek te zijn, net zoals ze orthodox (recht in de leer) en evangelisch (trouw aan het evangelie) dienen te zijn. Het woord katholiek betekent: universeel, ‘in zijn totaliteit’. De Kerk is katholiek omdat Christus in haar tegenwoordig is en haar alles schenkt wat nodig is. In haar is daarom de volheid van Gods heil aanwezig. Je hebt naast de Kerk niet nog iets extra nodig om God te vinden – wat helemaal niet uitsluit dat Gods Geest ook buiten de Kerk aan het werk is. En de Kerk is ook katholiek in de betekenis van ‘gezonden tot alle mensen om hen Gods liefde te verkondigen’. God is immers niet enkel de God van de katholieken, maar de God van alle mensen, en van al wat geschapen is.

De geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel voegt nog twee woorden toe aan de beschrijving van de Kerk. De Kerk is *één*. De basisbetekenis hiervan is heel eenvoudig: God scheidt niet, maar verenigt mensen, met Hem en met elkaar. In de Kerk moet duidelijk worden dat alle mensen kinderen zijn van dezelfde Vader, en daarom broeders en zusters van elkaar. Jezus bad tot zijn Vader: “Mogen allen één zijn, zoals Gij in Mij zijt en Ik in U ben.” De verdeeldheid onder christenen is daarom de zwaarste smet op de Kerk. Zij illustreert op pijnlijke wijze dat de Kerk nog niet beantwoordt aan wat ze voor God is.

De Kerk is tenslotte ook *apostolisch*: zij is gegrondvest op het geloof van de apostelen, bewaart de leer van de apostelen, en wordt geleid door de opvolgers van de apostelen die de bisschoppen zijn. De ‘geloofsbelijdenis van de apostelen’ als haar fundament is daar een illustratie van, zoals we tevoren reeds zegden.

Over de toevoeging in de geloofsbelijdenis *de gemeenschap van de heiligen* zegt de Catechismus van de Katholieke Kerk laconiek: “Dit artikel is in zekere zin een uitleg van het voorafgaande: ‘Wat is de Kerk anders dan de vergadering van alle heiligen?’ De gemeenschap van de heiligen is nu juist de Kerk.” (nr. 946)

10. *de vergiffenis van de zonden*

Dit korte artikel lijkt wat verloren te staan in de geloofsbelijdenis, zo tussen de Kerk en de eindtijd. Om het echter naar waarde te kunnen schatten, moeten we ons opnieuw verplaatsen in de geloofsleerling die door de geloofsbelijdenis *en de doop* precies tot die Kerk als ‘gemeenschap van de heiligen’ toetreedt. Dat kan maar als hij zelf door Christus heilig wordt gemaakt, en zo zijn oude leven achter zich kan laten, met de kwetsuren die hij opliep en die hij toebrecht. De mens die God ontdekt, voelt zich spontaan schuldig. Maar ons geloof belijdt dat God vergeeft. In het optreden van Jezus is zonden vergeven en mensen tot nieuw leven doen opstaan, één van de meest terugkerende heilsda-

Bij het zien van hun vertrouwen zei Jezus tegen de verlamde: ‘Vriend, uw zonden worden u vergeven.’ Nu zaten daar een paar schriftgeleerden die hun bedenkingen hadden: ‘Hoe kan die man zoiets zeggen? Hij lastert God. Wie anders dan de enige God kan zonden vergeven?’ Jezus doorzag meteen dat ze deze bezwaren hadden en zei tegen hen: ‘Waarom hebt u eigenlijk bezwaren? Wat is eenvoudiger? Tegen de verlamde zeggen: “Uw zonden worden vergeven”, of zeggen: “Sta op en pak uw bed en loop?” Maar opdat u weet dat de Mensenzoon bevoegd is om op aarde zonden te vergeven’, zei Hij, nu tegen de verlamde: ‘Ik zeg u, sta op, pak uw bed en ga naar huis.’ En hij stond op, pakte meteen zijn bed en ging weg voor het oog van iedereen, zodat ze allemaal verrukt waren en God verheerlijkten. ‘Zoiets hebben we nog nooit gezien’, zeiden ze.

(Mc 2, 5-12)

De doop is daarom de meest radicale vergeving van zonden die de Kerk kent: van de ‘erfzonde’ en van elke last die vanuit ons persoonlijke verleden op ons kan drukken en ons verlamt. Als de zonde de afstand tussen God en mens teweeg brengt, dan doet de doop deze afstand, hoe groot ook, radicaal teniet!

Daarom ook specificert de geloofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel:

‘Ik belijd *één* doopsel tot vergeving van de zonden’. De zondenvergeving plaatst de geloofsbelijdenis dus opnieuw in relatie tot het doopsel, meer dan tot het sacrament van de verzoening. Dat sacrament is wel de weg van vergeving

die de Kerk kent voor wie na het doopsel opnieuw zondigen. Het sacrament van de verzoening, zeggen de kerkvaders, is een tweede doopsel ‘niet meer in het water, maar in tranen’.

De tollenaar daarentegen, die op een afstand bleef staan, durfde zelfs zijn ogen niet naar de hemel op te slaan. Hij sloeg zich vol berouw op de borst en zei: “O God, genade voor een arme zondaar!”

(Lc 18, 13)

11. *de verrijzenis van het lichaam*

Dit artikel wordt samen met de belijdenis van het eeuwig leven niets minder dan het hoogtepunt van het credo genoemd! De oudkerkelijke auteur Tertullianus zegt laconiek: “Het geloof van de christenen is de verrijzenis van de doden. Door dit te geloven bestaan wij.”

In zijn oudste betekenis verwijst ‘het lichaam’ hier naar de Kerk zelf. Als Jezus Christus is verzezen (vijfde artikel), dan deelt ook de gemeenschap die ‘het lichaam van Christus’ is, met Hem en door Hem in de verrijzenis. Dan heeft de dood ook over haar geen macht meer.

Maar al vlug ging het artikel ook verwijzen naar de *persoonlijke* en *lichamelijke* verrijzenis van elk van ons. Dat toont de precisering van Nicea-Constantinopel. ‘Ik *verwacht* de opstanding van de doden’, zeggen we: de ook lichamelijke verrijzenis van de doden is dus zelf geen kwestie van geloof, maar iets wat we verwachten vanuit het geloof. Want het eigene aan een mens is dat hij een eenheid is van lichaam en geest. Wil dus de (hele)

mens verrijzen, dan moet ook ons lichaam begrepen zijn in ons leven bij God na de dood. Zonder lichaam ‘zijn’ wij mensen immers niet.

Zonder op alle details in te gaan, kunnen we dan deze verwachting van de Kerk over het leven na de dood als volgt verder omschrijven. Eens te meer vangt alles aan bij het doopsel als onze eerste en fundamentele verrijzenis. Door de heilige Geest treden wij daar reeds binnen in het verzezen leven met Christus. Onze *dood* later is slechts de kleinere overgang, vergeleken met onze *doop*!

Bij ons overlijden vangt het leven met Christus ‘in de hemel’ aan. Tegelijk ‘rust’ of ‘slaapt’ ons aardse lichaam, dat deelt in de vergankelijkheid van de schepping, in het graf. De gelovige verwachting van de Kerk is dat ons lichaam aan het einde der tijden met de hele schepping mee zal worden vernieuwd en uit de dood zal opstaan.

Hoe dit zal gebeuren, daarover kunnen wij evenmin iets zeggen als over hoe de vernieuwde schepping er zal uitzien. Slechts twee grenzen kunnen we aangeven. Enerzijds kan het niet om een ander lichaam gaan (want dan zou ‘ik’ niet langer dezelfde mens zijn). Anderzijds zal ons lichaam radicaal door God worden vernieuwd, net zoals de hele schepping. Wat bij ons overlijden met ons aardse lichaam gebeurt (ongeval, crematie, orgaandonatie...) heeft daarom geen enkele invloed op het verheerlijkte lichaam van de verrijzenis.

Klinkt dit alles wel erg speculatief, roept het misschien zelfs weerstand op? We raken hier dan ook aan de bestemming waarop we in dit leven alleen kunnen vooruitgrijpen, maar die we vanuit ons geloof met vertrouwen mogen ‘verwachten’.

“Op geen enkel punt ontmoet het geloof meer tegenstand dan inzake de verrijzenis van het lichaam.”

(H. Augustinus)

12. *het eeuwig leven*

Het eeuwige leven of ‘het leven van het komend Rijk’ is het ware leven in liefde bij God, waarvan we niet veel meer kunnen zeggen dan dat het heel anders zal zijn dan dit steeds onvolkomen aardse leven. Het sluit veeleer aan bij die zalige momenten af en toe waarop we zeggen: “Kon nu de tijd maar stilstaan, zo zou het altijd moeten zijn ...”

Dit verrezen leven is voor de gedoopte op geheimvolle wijze reeds aanwezig, en wacht tegelijk toch op voltooiing na ons aardse leven. Dit artikel kunnen we niet mooier aanreiken dan met het gebed dat de Kerk met liefdevolle zekerheid uitspreekt bij een stervende medechristen:

“Vertrek, christen, uit deze wereld, in de naam van God, de almachtige Vader, die u geschapen heeft; in de naam van Jezus Christus, de Zoon van de levende God, die voor u geleden heeft; in de naam van de heilige Geest, die in u is uitgestort; heden zij uw plaats in de vrede en uw woning in het heilige Sion, bij God, met de heilige Moeder van God, de maagd Maria, met de heilige Jozef en met alle engelen en heiligen van God. (...) Keer terug tot uw Schepper die u uit het stof van de aarde heeft gevormd. De heilige Maria, de engelen en alle heiligen, mogen u tegemoet komen bij uw heengaan uit dit leven. (...) Moogt gij uw Verlosser zien van aangezicht tot aangezicht (...).”

Amen

Het laatste woord herinnert ons er nogmaals aan: het credo is een belijdenis. Daarom eindigt het met “Amen”. Dit is Hebreeuws voor “Ik geloof. Ik klamp me vast.” Het credo is niet mijn visie op het geloof, maar vertolkt het geloof van de Kerk dat ik bijtreed en waaraan ik mij vastklamp: van ‘Credo - ik geloof’ tot ‘Amen - ik geloof’.

De geloofsbelijdenis in LITURGIE en GELOOFSLEVEN

We zegden het al kort toen we in het eerste hoofdstukje schetsten waar de geloofsbelijdenis vandaan komt: zij is blijde instemming met het geloof én met ons behoren tot de Kerkgemeenschap. De grond waarop zij groeide als een persoonlijk uitgesproken belijdenis, is het sacrament van het doopsel. Dat bleek ook herhaaldelijk bij onze korte wandeling over de twaalf stapstenen. De doopleerlingen van vroeger en nu kunnen ons daarom de weg wijzen naar de juiste gesteltenis om het credo uit te spreken, en naar hoe je dit uitspreken kan beleven in de liturgie.

Wie zich in de oude kerk aanmeldde om christen te worden, begon alvast niet met de geloofsbelijdenis. Tijdens de langere voorbereiding (tot drie jaar!) verdiepten deze ‘catechumenen’ zoals de geloofsleerlingen worden genoemd, zich vooral in de heilige Schrift. Pas in de laatste periode voor het doopsel in de paaswake – periode die ongeveer samenvalt met onze veertigdagentijd – kwam de geloofsleer meer centraal te staan, en werden de geloofsartikelen uit het credo toegelicht. Als een symbolische bekroning van de voorbereiding werd dan in een liturgische viering de geloofsbelijdenis plechtig aan de catechumenen overhandigd. Daarmee werden hen de ‘eerstelingen van het geloof’ geschonken, dat ze in volheid zouden ontvangen in de doop.

De catechumenen moesten het credo uit het hoofd leren en aan het einde van de veertigdagentijd uitspreken voor de christen gemeenschap. Ze moesten het credo dat hen was overgereikt (*traditio*) nu zelf weer geven (*redditio*). Voor Augustinus betekende ‘uit het hoofd leren’ echter vooral ‘in het hart prenten’. Hij verwijst daarbij naar de profeet Jeremia:

“Dit is het nieuwe verbond dat Ik in de toekomst met Israël sluit – godspraak van de heer: Ik schrijf mijn Wet in hun binnenste, Ik grif die in hun hart. Ik zal hun God zijn, en zij zullen mijn volk zijn.” (Jer 33, 31)

Hetzelfde ritueel speelde zich af met het Onze Vader: overhandiging – uit het hoofd leren – weergave. Zo gingen de catechumenen, in de laatste rechte lijn naar het doopsel toe, persoonlijk in het christelijk geloof en de Kerk staan, en in de gebedsrelatie tot de Vader. Overreiking en weergave van het credo en het Onze Vader zijn ook vandaag nog liturgische stappen in de geloofsinitiatie die volwassenen naar het doopsel in de Paaswake leidt. In die Paaswake worden ook alle gedoopten jaarlijks plechtig herinnerd aan hun doopbeloften en over hun geloof ondervraagd.

Bekijken we op deze achtergrond nu tenslotte nog even de plaats van de geloofsbelijdenis in de zondagsviering. Ook daar staat de geloofsbelijdenis op de overgang tussen ‘begrijpen’ en ‘verenigd worden’. Zoals het credo de bekroning vormt van de bijbelse leerschool die catechumenen

doorlopen, zo sluiten wij ons met het credo aan bij de woorddienst, waarin wij naar Gods Woord luisteren. Het credo herinnert ons telkens weer aan ons doopsel en vormsel, de sacramenten waarin wij het geloof ontvangen. En het credo grijpt als uitdrukking van ons behoren tot de Kerk ook vooruit (eersteling van het geloof) op de viering van de eucharistie waarin wij de gemeenschap (*communio*) aan de Heer en met elkaar ontvangen.

De kritiek van ‘een oude tekst waarvan men veel niet verstaat’ kan bij nader toezien wellicht nauwelijks van toepassing zijn op de geloofsbelijdenis en wat zij met ons wil doen in de viering. Zij is geen cursus, maar haar hoge woorden zijn symbolische woorden, gedragen door tweeduizend jaar traditie en gedeeld door alle christenen! Het credo verzamelt ons als gemeenschap van christenen en omvat ons, veeleer dan dat wij het credo kunnen bevatten. We moeten het credo vreugdevol uitzingen als het volkslied van Gods volk. Het is de ontvouwing van het eerbetoon aan God waarin de Kerk haar bidden graag samenvat:

*Eer aan de Vader en de Zoon en de heilige Geest
Zoals het was in het begin en nu en altijd en in de eeuwen der eeuwen.
Amen.*

Uit het hoofd geleerd en in het hart geprent

“In onze zondagsvieringen kan niemand het credo helemaal zonder fouten opzeggen, en niemand heeft de tekst er van onder ogen, maar samen kunnen de aanwezigen hun geloof belijden en het ‘Ik geloof in God...’ opzeggen. Zij ondersteunen elkaar, en iemand neemt over wanneer het geheugen van een ander faalt. Zo wordt ieders geloof gedragen en overeind gehouden door het geloof van de anderen, en de herinnering van de groep vult de individuele tekortkomingen aan.”

Een herkenbaar getuigenis